

การประเมินหลักสูตร

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

คำว่า "การประเมินหลักสูตร" แยกได้เป็น ๒ คำ คือ "การประเมิน" กับ "หลักสูตร" คำว่า "การประเมิน" หมายถึง การพิจารณาถึง คุณค่า คุณภาพ ความสำคัญของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอาศัยเกณฑ์เป็นหลัก เกณฑ์ดังกล่าวอาจเป็นคุณสมบัติ คุณลักษณะ รูปร่างของสิ่งนั้น จุดมุ่งหมายของการกระทำนั้น หรืออาจเป็นข้อ เหาของสิ่งอื่นก็ได้ ส่วนคำว่า "หลักสูตร" มีความมุ่งหมายค่อนข้างกว้างขวาง มองกันได้หลายแง่หลายมุม ในที่นี้จะกล่าวถึงความหมายของหลักสูตร ๓ ลักษณะด้วยกันดังนี้

๑. หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นมาอย่างมีหลักเกณฑ์ ระบุถึงความเป็นมา หลักการจุดมุ่งหมาย โครงสร้างของรายวิชา ขอบข่ายหรือเนื้อหาสาระของแต่ละวิชา ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการนำหลักสูตรไปใช้

๒. หลักสูตร หมายถึง ระบบของการทำงาน ซึ่งจะต้องจัดการเกี่ยวกับองค์ประกอบ ๓ ส่วน ส่วนที่ ๑ คือปัจจัยเบื้องต้น (inputs) ได้แก่ นักเรียน ครู อุปกรณ์การเรียน ฯลฯ เป็นต้น ส่วนที่ ๒ คือ กระบวนการ (processes) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ฯลฯ เป็นต้นและส่วนที่ ๓ คือ ผลผลิต (products) ซึ่งก็คือผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เช่น มีความรู้ มีทักษะ มีค่านิยมที่พึงปรารถนา ฯลฯ และมีการส่งผลย้อนกลับ (feed backs) ข้อมูลของส่วนที่เป็นผลผลิตไปยังส่วนที่เป็นปัจจัยเบื้องต้น และส่วนที่เป็นกระบวนการอีกด้วย

๓. หลักสูตร หมายถึง ศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งมีหลักการ ทฤษฎี แนวคิดตลอดทั้งการประยุกต์ หลักการ และทฤษฎีดังกล่าวไปใช้ในการทำงาน

ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจึงหมายถึงการพิจารณาคุณค่า ความเหมาะสมของสิ่งที่ปรากฏอยู่ในเอกสารที่เขียน

ขึ้นมา การพิจารณาถึงความสอดคล้องกันระหว่างองค์ประกอบในระบบของการทำงานด้านการศึกษาและการพิจารณาถึงความเหมาะสมของศาสตร์แขนงต่างๆ ที่นำมาจัดหรือบรรจุไว้เป็นข้อกำหนดสำหรับจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์ในการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรมีจุดประสงค์สำคัญ ๓ ประการคือ

๑) เพื่อพิจารณาว่าโครงสร้างของหลักสูตรอันได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินมีความสอดคล้องระหว่างกันเพียงไร และโครงสร้าง ดังกล่าวนี้อ สอดคล้องกับปรัชญา แผนพัฒนา นโยบายของประเทศ และความต้องการของสังคมเพียงไร ตลอดจนการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงสร้างหลักสูตรดังกล่าวด้วย

๒) เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ของหลักสูตรว่าสมควรจะนำไปใช้ดำเนินการต่อไปหรือไม่ มีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

๓) เพื่อพิจารณาคุณภาพของผลผลิตของหลักสูตรว่ามีคุณลักษณะ หรือมีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ ที่ได้วางไว้ในหลักสูตรหรือไม่และยังพิจารณาถึงผลกระทบต่อผลพลอยได้ ที่เกิดขึ้นอีกด้วย

แนวคิดในการประเมินหลักสูตร

แนวคิดในการประเมินหลักสูตร อาจจำแนกอย่างกว้างๆ ได้ ๒ แนวคิด คือ

๑) การประเมินผลผลิต แนวคิดนี้ได้ปฏิบัติกันมานาน อาจเรียกว่าเป็นวิธีการดั้งเดิมก็ได้เป็นการประเมินประสิทธิภาพของการสอน โดยมุ่งวัดความสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความสำเร็จหรือประสิทธิภาพของหลักสูตรพิจารณาได้จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนว่าพฤติกรรมของนักเรียนได้เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงไรตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร

หรือไม่ กิจกรรมที่ต้องกระทำในการประเมินตามแนวคิดนี้ก็คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมของนักเรียน กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั่นเองและจะทำการประเมินเมื่อการใช้หลักสูตรได้เสร็จสิ้นลงหรือสอนจบหลักสูตร สิ่งที่ใช้ในการประเมินก็คือ ผลของการทดสอบ หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้นลักษณะการประเมินก็เป็นการเปรียบเทียบผลของการทดสอบ หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การประเมินในลักษณะดังกล่าวเป็นการประเมินแบบอิงเกณฑ์

๒) การประเมินหลักสูตรทั้งระบบ แนวคิดนี้ประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรทั้งหมดได้แก่ เอกสารหลักสูตร หรือที่เรียกว่าตัวหลักสูตร สภาพการณ์ก่อนใช้หลักสูตร การปฏิบัติขณะกำลังใช้หลักสูตรตลอดทั้งสภาพการณ์ภายหลังจากการใช้หลักสูตรเสร็จแล้ว การประเมินตามแนวคิดนี้มีความเชื่อว่า การศึกษากระบวนการทำงานในโรงเรียน และสภาวะแวดล้อมของโรงเรียน เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้เข้าใจ หรืออธิบายคุณภาพของผลผลิตของการเรียนการสอนได้ดีกว่าแนวคิดแรก ลักษณะการประเมินเป็นการประเมินหลาย ๆ สิ่งหรือหลาย ๆ ด้าน ผลของการประเมินมักจะเป็นการบรรยายเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติกันในปัจจุบัน

ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร

ดังได้กล่าวแล้วว่า แนวคิดในการประเมินหลักสูตรตามแนวคิดที่ ๒ ซึ่งเป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบเป็นแนวคิดที่ปฏิบัติกัน และถือว่าเป็นแนวคิดที่เหมาะสมการประเมินตามแนวคิดนี้มีขั้นตอนในการปฏิบัติดังนี้

(๑) ขั้นพิจารณาเป้าหมาย

๑. ระบุผู้ที่ต้องการทราบผลการประเมิน
๒. ตั้งวัตถุประสงค์ในการประเมิน
๓. อธิบายข้อมูลที่ต้องการจะได้
๔. กำหนดสถานที่ที่จะเก็บข้อมูล
๕. กำหนดหลักการที่ผู้ประเมินจะต้องปฏิบัติ

(๒) ขั้นเตรียมการ

๑. กำหนดเวลาและผู้ที่จะให้ข้อมูล
๒. กำหนดเครื่องมือและเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล

รวมข้อมูล

๓. พิจารณาตัวอย่างที่จะใช้สำหรับการประเมิน
๔. เลือกหรือพัฒนาเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล

(๓) ขั้นปฏิบัติ

ขั้นนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ

(๔) ขั้นวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

๑. กำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์การประเมิน

หลักสูตร

๒. พิจารณาถึงผลกระทบและผลพลอยได้ที่เกิดจากหลักสูตร

๓. พิจารณาถึงลำดับขั้นในการใช้หลักสูตรทุกชั้น

๔. พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและผลที่เกิดจากหลักสูตร

(๕) การเขียนรายงาน

๑. ตีความหมายของผลการวิเคราะห์
๒. สรุปหรือให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตร

๓. บันทึกแหล่งข้อมูลและบุคลากรที่ให้ข้อเสนอแนะ

๔. แนะนำวิธีการปฏิบัติจากข้อเสนอแนะ

๕. รายงานผลการประเมิน

เกณฑ์สำหรับใช้ในการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรใดๆ ก็ตาม ผลของการประเมินจะดีเพียงไรหรือไม่ อาจพิจารณาหรือตรวจสอบกับเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) ความเที่ยงตรงภายใน (internal validity)

หมายถึง การออกแบบรายการประเมินเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ทำให้ได้ข้อมูลตรงตามความต้องการของผู้ประเมิน ผลของการประเมินถูกต้องตรงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ

(๒) ความเที่ยงตรงภายนอก (external validity)

หมายถึง ผลของการประเมินที่สามารถนำไปใช้อ้างอิงสรุปได้กว้างขวางเพียงไร กล่าวคือ ผู้ประเมินสามารถใช้หรือประยุกต์ผลของการประเมินกับกลุ่มอื่น ๆ ที่มีสภาวะแวดล้อมคล้ายคลึงกับกลุ่มที่ได้รับผลการประเมินได้มากน้อยเพียงไรนั่นเอง

(๓) ความเชื่อมั่น (reliability) หมายถึง ความคงที่หรือความคงเส้นคงวาของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาจากการวัดหลาย ๆ อย่าง ในเรื่องนี้ผู้ประเมินจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการวัดค่อนข้างมาก

(๔) ความเป็นปรนัย (objectivity) หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความเข้าใจข้อมูลที่ได้ตรงกันมากน้อยเพียงไร ความเป็นปรนัยของการประเมินจะเกิดขึ้นได้เพียงไร นั้น ก็อยู่ที่ผู้ประเมินจะต้องตีความหมายข้อมูลให้ตรงกันกับของบุคคลที่ร่วมประเมินด้วยกัน

(๕) ความตรงประเด็น (relevancy) หมายถึง ข้อมูลที่ได้สอดคล้องหรือ มีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายเพียงไร ดังนั้นการตั้งจุดมุ่งหมายในการประเมินให้ชัดเจน จะช่วยให้ผู้ประเมินระมัดระวังในการเก็บข้อมูล และตรวจสอบความสอดคล้อง หรือความสัมพันธ์กับจุดหมายได้ง่ายขึ้น

(๖) ความสำคัญ (importance) หมายถึง การจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบที่จะประเมินตลอดทั้ง ข้อมูลที่จะเก็บรวบรวมว่า ข้อมูลส่วนใดจะให้ประโยชน์แก่การสรุปผลมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการประเมินในบางครั้งจำเป็นต้องประเมินทั้งในมุมกว้างและลึกด้วย

(๗) ขอบเขต (scope) หมายถึง แบบแผนของการประเมิน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ศึกษาได้ทั้งกว้างและลึก

(๘) ความเชื่อถือหรือการยอมรับ (credibility) หมายถึง ผู้ที่ต้องการทราบผลการประเมินเชื่อถือในตัวผู้ประเมินเพียงใด และยอมรับข้อเสนอแนะของผู้ประเมินหรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ผลการประเมินกับผู้ประเมินมีความสำคัญต่อการประเมินมาก

(๙) ความเหมาะสมของเวลา (timeliness) หมายถึง การรายงานผลการประเมินเสร็จทัน ต้องการใช้เพื่อดำเนินการหรือ ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ ถ้าหากรายงานผลได้ทันทีที่จะมีประโยชน์อย่างยิ่งวิธีการรายงานผลทันเป็นระยะ ๆ และไม่ต้องมีรูปแบบรายงานอย่างเคร่งครัดก็ได้

(๑๐) ความครอบคลุม (pervasiveness) หมายถึง ผลการประเมินได้นำไปใช้กันอย่างกว้างขวางหรือไม่ การที่จะให้มีการใช้ผลการประเมินกว้างขวางนั้น ผู้ประ-

เมินจะต้องรายงานผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน และทุกคน กลุ่มคนได้ทราบทั่วถึงกัน

(๑๑) ประสิทธิภาพ (efficiency) หมายถึง การพิจารณาถึงความเหมาะสมระหว่างการลงทุน กับผลตอบแทนที่ได้รับ การพิจารณาถึงความสูญเสียเปล่าของทรัพยากรที่มี ตลอดทั้งการพิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่างผลเกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และระหว่างผลที่เกิดขึ้นกับความต้องการของสังคมอีกด้วย

ความจำเป็นและประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร

การทำงานหรือทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม คนทุกคน ย่อมหวังผลและอยากทราบผลของการกระทำ ซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของคน ในทำนองเดียวกัน การจัดทำหลักสูตร ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรก็ย่อมต้องการทราบคุณภาพของหลักสูตรว่าดี หรือเหมาะสม หรือไม่ นอกจากนั้น ยังมีความจำเป็นด้านอื่น ๆ อีก กล่าวคือ

(๑) การดำเนินการสร้าง การบริหาร การใช้และการประเมินผลหลักสูตร เป็นเรื่องของการตัดสินใจโดยบุคคล กลุ่มคน ในขณะหนึ่ง ช่วงเวลาหนึ่ง การตัดสินใจดังกล่าวนี้อาจไม่เหมาะสมหรือผิดพลาดได้ ทั้งนี้เพราะโครงสร้างและ องค์ประกอบของหลักสูตรเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง เช่น กฎหมาย แผนพัฒนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ปรัชญา ทฤษฎีทางจิตวิทยา ค่านิยม ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องของแนวความคิดและการปฏิบัติที่มีความซับซ้อนอยู่มาก

(๒) หลักสูตรเป็นสิ่งที่จัดสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาบุคคลหลายระดับอายุ หลายระดับความรู้ หลายกลุ่มคน ซึ่งมีความแตกต่างกันอยู่แล้วโดยธรรมชาติ การปฏิบัติงานกับกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันย่อมมีปัญหา และอุปสรรคไม่มากนักน้อย

(๓) การดำเนินการใช้หลักสูตร ย่อมมีผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองของประเทศ กล่าวคือ ต้องใช้งบประมาณ ต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากหน่วยงานอื่น องค์กรอื่นและบุคลากรฝ่ายอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายรับผิดชอบหลักสูตร จะต้องรายงานผลการดำเนินการให้ฝ่ายอื่น

ด้วย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายรับผิดชอบหลักสูตร จะต้องรายงานผลการดำเนินการให้ฝ่ายอื่น ๆ ทราบ เพื่อให้เกิดการยอมรับ เพื่อให้ความสนับสนุน หรือเพื่อให้ทุนอุดหนุนในโอกาสต่อไป

(๔) การจัดการศึกษาถือว่าเป็นการลงทุนประเภทหนึ่ง คือต้องใช้งบประมาณเพื่อการศึกษา ในแต่ละปีเป็นจำนวนมิใช่น้อย ทั้งรัฐและเอกชนจึงต้องการทราบ

ความคุ้มค่าของการลงทุน และจะได้ตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

จากความจำเป็นดังกล่าวจะทำให้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง การบริหารและการใช้หลักสูตร ได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนให้เป็นไปตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติ

โชติ เพชรชื่น

บรรณานุกรม

- Bellack, Arno A. and Herbert M. Kliebard Curriculum and Evaluation. Berkleys : American Educational Research Association, 1977.
- Brady, Laurie, Curriculum Development in Australia. Sydney : Prentice - Hall of Australia Pty Ltd., 1983
- Davis, E. Teachers as Curriculum Evaluators. Sydney : George Allen & Unwin, 1980.
- Green, John L. and James C. Stone. Curriculum Evaluation : Theory and Practice. New York : Springer Publishing Company, 1977.
- Taylor, Peter A. and Doris M. Cowley Readings in Curriculum Evaluation. Ottawa : Wm. C. Brown Company Publishers, 1972.
- Worthen, Blaine R. and James R. Sanders Educational Evaluation : Theory and Practice. Belmont : Wadsworth Publishing Company, Inc., 1973.